

Nr 24.

Ankom till Riksdagens kansli den 2 maj 1911 kl. 5 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om hvilka ärenden äro att hänföra till kommandomål m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 29, har herr *Wavrinsky* hemställt, »det Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda:

dels hvilka ärenden äro att hänföra till hvad nu benämnes kommandomål; och

dels hvilka af dessa ärenden äro af den beskaffenhet, att de på ofvan angifna grunder kunna och böra, såsom ägt rum med de ministeriella målen, på gränsen till hvilka de ock stå, varda öfverförda till handläggning i statsrådet; samt

till Riksdagen inkomma med de framställningar, som af utredningen föranledas.»

Till stöd för detta förslag har motionären anfört följande:

»Vid Riksdagarna 1896 och 1899 motionerade jag om upphäfvande af regeringsformens § 15 och öfverföring af så kallade ministeriella mål och kommandomål till statsrådet. Motionerna blefvo då lämnade utan afseende på hemställen af konstitutionsutskottet, som fann särskildt öfverföringen af de ministeriella målen betänkelig och utförbar. Tiderna ha emellertid förändrats och meningarna med dem, och 1909 års Riksdag biföll på samma utskotts hemställen en kungl. proposition om just de ministeriella målen öfverförande till statsrådet, medan bestämmelserna rörande kommandomålen lämnades orubbade.

Emellertid hafva enahanda anmärkningar och betänkligheter uttalats beträffande sättet för behandlingen af kommandomålen som i fråga om de ministeriella före dessas öfverförande, och det synes som borde de förra fått följa de senare åt vid dessas öfverflyttning. Ett bland skälen till att så ej skett torde vara att söka däri, att, såsom äfven i utskotts-betänkandet rörande motionen i saken vid 1899 års Riksdag förklarades, en mycket stor del af kommandomålen »afse rena verkställighetsföreskrifter» och expeditionsärenden, hvarmed statsrådet icke borde betungas. Sättet för sådana ärendens behandling är gifvetsvis också af mindre betydelse. Men åtskilliga till kommandomålen hörande ärenden kunna äfven afse åtgärder af vida större räckvidd, hvaribland sådana, hvilka kunna medföra ödesdigra följder, till och med fredsbrott, och sättet för sådana ärendens behandling är visst icke likgiltigt eller betydelselöst.

Enligt § 15 regeringsformen må Konungen såsom högste befälhafvare öfver krigsmakten till lands och sjös afgöra kommandomål i närvaro endast af landtförsvares- eller sjöförsvarsministern, som, om och då endera af dem tillkallats, skall yttra sig i föreliggande ärende, samt, om hans mening icke öfverensstämmer med Konungens, protokollföra sin mening, medan Konungen ensam besluter. Det är sålunda den ansvarige Konungen som fattar beslutet, medan den ansvarige ministern undandraget sig ansvaret därför genom ett protokoll, som kommer till synes först, om och när åtgärden blir föremål för granskning. Ty protokoll behöfver icke föras i dylika ärenden utom i fall vederbörande minister har annan mening än Konungen; och när protokoll föres, är sådant protokoll undantaget konstitutionsutskottets granskning utom för så vidt det »i allmänt känd och af utskottet uppgifven händelse» inforas.

Nu kan såsom redan är antydt kommandomål äfven afse högst viktiga och omfattande statsangelägenheter, ja, åtgärder med vidtgående följder — t. ex. en af Konungen i hans egenskap af högste befälhafvare påbjuden truppsammandragning för öfning på gränsen mot ett grannrike. Om sådana fall lämnas ock antydning i § 15 regeringsformen, då där talas om tillstyrkande af krigsråds sammankallande. Det är uppenbart, att ett behandlingssätt, sådant som det nyss angifna, af ärenden, som äro så omfattande och kunna så djupt ingripa i ett folks öden, är alldeles otidsenligt, i synnerhet sedan folket genom nya rösträttsbestämmelser i långt vidsträcktare grad än förr tillerkänts mogenhet att själf genom sina ombud deltaga i afgörandet af sitt lands och sitt eget öde.

Sättet för kommandomåls behandling har ock varit utsatt för klander mer än en gång. Till och med 1818 års regering synes ha ansett saken något vansklig, då den föreslog en omredigering af dåvarande

§ 17 som motsvaras af nuvarande § 15. Till detta kommer att, sedan numera de ministeriella målen öfverförts till statsrådet, som sålunda kommer att behandla eventuella följder af åtgärder, beslutna på sätt om kommandomål bestämmes, det tydligtvis i så fall vore både enklare och tryggare, att det ansvariga statsrådet fattade beslut rörande äfven de föregående åtgärderna.

Då det emellertid är minst lika svårt för mig som det var för konstitutionsutskottet 1899 att uppgifva hvilka ärenden äro att hänföra till kommandomål och än svårare att bestämdt afgöra hvilka af dessa mål äro af beskaffenhet att kunna framkalla konflikter med andra makter eller hafva sådana verkningar, att dessa föranleda behandling af statsrådet, men då å andra sidan och såsom här förut visats bland de s. k. kommandomålen förekomma sådana, som kunna till sina följder blifva djupt ingripande och högst ödesdigra och som för den skulle böra till statsrådet öfverföras för vinnande af större tidsenlighet och trygghet samt ökad samverkan mellan konung och folk, så tillåter jag mig vördsamst hemställa det Riksdagen vill besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begöra sådan utredning, som motionären i hans ofvan angifna hemställan yrkat.»

Såsom af motionären omnämnts har förevarande spörsmål vid upprepade tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning, senast vid 1904 års riksdag. Detta år väckte nämligen herr A. Hedin en motion i Andra kammaren, däri han bland annat hemställde, att § 14 regeringsformen måtte erhålla följande lydelse: »Konungen utnämner i statsrådet en högste befälhafvare öfver krigsmakten till lands och sjös»; samt att följande förslag till ändring af § 15 regeringsformen måtte till hvilande antagas: »Kommandomål, hvarmed förstås sådana enkla militäriska mål, som icke efter grundlagen höra till föredragning i statsrådet, icke leda till stiftande af nya, icke till ändring, förklaring eller rubbning af gällande lagar och allmänna ekonomiska författningar, eller uti dispositionen af allmänna medel, afgöras af Konungen i närvaro af statsministern, försvarsdepartementens chefer, öfverbefälhafvaren för landtförsvaret och för sjöförsvaret samt chefen för finansdepartementet, på föredragning af den bland försvarsdepartementens chefer, till hvars departement ärendet hörer.»

*Utskottets
yttrande.*

I häröfver afgifvet utlåtande hemställdé konstitutionsutskottet om afslag å de framställda förslagen till ändringar af §§ 14 och 15 regeringsformen. Utskottet fann emellertid den tanke, som låg till grund för motionärens hemställan om ändring i § 15 regeringsformen, vara förtjänt af beaktande. Det syntes utskottet icke kunna bestri-

das, att gränsen mellan de ärenden rörande landets försvar till lands och sjös, hvilka borde i statsrådet behandlas, och dem, som vore att hänföra till kommandomål, icke vore i grundlagen med önskvärd tydlighet angifven; liksom ock att de former, som vore stadgade för kommandomåls handläggning, icke kunde från konstitutionell synpunkt anses fullt betryggande. Frågan vore emellertid af den vikt och omfattning, att densamma icke kunde utan en föregående noggrann utredning öfverskådas och bedömas. Utskottet hade emellertid med hänsyn till den sena tidpunkten, då nämligen motionen först den 5 maj blef till utskottet öfverlämnad, icke ansett sig kunna medhinna denna utredning.

Den viktiga och omfattande frågan om hvilka ärenden som äro att hänföra till kommandomål och om formerna för sådana ärendens handläggning är, enligt hvad till utskottets kännedom kommit, för närvarande föremål för utredning af den s. k. departementalkommittén. Det torde sålunda kunna förväntas, att den noggranna utredning, hvilken 1904 års konstitutionsutskott fann vara nödvändig för frågans bedömmande, framdeles kommer att föreläggas Riksdagen. Vid sådant förhållande synes det utskottet ej vara lämpligt, att Riksdagen skulle besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t i enlighet med motionärens förslag, ehuru väl utskottet finner den tanke, som ligger till grund för motionen, vara synnerligen beaktansvärd.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Wavrinskys motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 maj 1911.

På utskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation:

af herrar *Berger*, af *Callerholm*, *Jansson*, friherre *Bonde*, herrar *Almqvist*, *Nilsson*, *Ericsson*, *Magnusson*, *Berg* och *Edén*, som anförde:

Såsom utskottet i sin motivering anförde, uttalade redan 1904 års konstitutionsutskott, med anledning af en motion af herr Hedin, att enligt dess uppfattning gränsen mellan kommandomål och sådana ärenden rörande försvarsväsendet, som böra i statsrådet behandlas, icke är i grundlagen med önskvärd tydlighet angifven, samt att icke heller de konstitutionella formerna för kommandomålens behandling kunna anses fullt betryggande. Detta uttalande gjordes emellertid i sammanhang med ett afstyrkande af herr Hedins motion, och som utskottets afstyrkande hemställen af Riksdagen bifölls, kom någon framställning från Riksdagens sida i ämnet icke till stånd. Sedan dess har frågan om kommandomålens begränsning och handläggning icke varit föremål för Riksdagens pröfning förrän genom den nu föreliggande motionen och utskottet hemställer äfven nu om afslag, med erkännande af att den tanke, som ligger till grund för motionen, är »synnerligen beaktansvärd». Vi hafva inom utskottet gjort gällande, att Riksdagen icke ännu en gång bör stanna vid ett afslag, om också efter en välvillig utskottsmotivering, utan att en framställning till Kungl. Maj:t nu bör göras, uttryckande den allt mera mognade uppfattningen, att såväl begreppet kommandomål *behöfver* närmare bestämmas, som också vissa viktiga ärenden, hvilka nu behandlas såsom kommandomål, böra öfverföras till statsrådet.

Den omständigheten, att för närvarande den s. k. departementalkommitténs arbete pågår, synes oss ingalunda böra förhindra en dylik framställning.

I det kungl. bref, som anger kommitténs uppdrag, omtalas icke kommandomålen. Om emellertid, såsom utskottet anför, kommittén under sitt arbete äfven kommit in på frågan om kommandomålen, så kan detta enligt vår mening endast utgöra en ytterligare anledning för Riksdagen att för sin del uttala sin önskan, att Kungl. Maj:t måtte i sammanhang med frågan om departementens omreglering också utarbeta förslag till en reform af kommandomålens handläggning.

På grund af hvad sålunda anförts, hafva vi yrkat, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, med anledning af herr Wavrinskys motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t i sammanhang med frågan om statsdepartementens omreglering äfven taga i öfvervägande, huruvida icke omfattningen af begreppet kommandomål borde närmare bestämmas och vissa viktigare ärenden, hvilka hittills behandlats såsom kommandomål, öfverföras till handläggning i statsråd.

Det skulle här antecknas, att herr *Nyström* icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
